

УДК 338.439

Демчук Н.

СТРАТЕГІЧНЕ ПЛАНУВАННЯ ТА ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНИЙ МЕХАНІЗМ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ХАРЧОВИХ ПІДПРИЄМСТВ

Досліджено теоретичні аспекти стратегічного планування та організаційно-економічний механізм інвестиційної діяльності харчових підприємств України, визначено основні чинники, що впливають на організаційно-економічний механізм інвестиційної діяльності харчових підприємств. Виокремлено, що важливе значення в структурі організаційно-економічного механізму господарювання мають планування та прогнозування інвестиційної діяльності. Запропоновано організаційно-економічний механізм управління інвестиціями, який є комплексним та охоплює інтереси учасників інвестиційної діяльності, процес управління інвестиційною діяльністю, базований на взаємодії суб'єкта й об'єкта управління за допомогою організаційного, економічного, мотиваційного і правового складників механізму.

Ключові слова: стратегічне планування, економічний механізм, інвестиційна діяльність, харчові підприємства, інвестиційна активність, інновації.

Стратегічне планування й організаційно-економічний механізм інвестиційної діяльності харчових та переробних підприємств України належать до важливих наукових і практичних завдань. Це зумовлено впливом сукупності чинників та умов, у середовищі яких вони функціонують, а також особливим статусом цих підприємств як виробників продуктів харчування. Насамперед варто зазначити необхідність інвестиційного забезпечення всебічної та постійної модернізації організації виробництва, основних засобів і технологій, створення нових зразків та поліпшення якості наявних продовольчих товарів, їх збереження і реалізації.

У вітчизняній і зарубіжній науковій економічній літературі значну увагу приділено дослідженню проблем стратегічного планування й організаційно-економічного механізму інвестиційної діяльності харчових та переробних підприємств (І. Бланк, П. Борщевський, Т. Бурова, В. Геєць, О. Грішова, Б. Данилишин, Л. Дейнеко, Я. Жаліло, В. Загорський, А. Заїнчковський, С. Кваша, М. Лендел, Л. Мармоль, Ю. Лупенко, К. Онищенко, Т. Осташко, М. Портер, М. Сахацький, Л. Шинкарук, О. Шубравська, Й. Шумпетер).

Особливої уваги потребує дослідження вітчизняного і зарубіжного досвіду з метою визначення комплексу умов, що забезпечують інвестиційну актив-

ність харчових та переробних підприємств, виявлення економічного змісту такої активності, обґрунтування методологічного й практичного інструментарію ефективного використання інвестиційного потенціалу. Але не всі проблеми сутності інвестиційної діяльності й організаційно-економічного механізму впливу на неї, її державного регулювання та підтримки достатньо вивчено як вітчизняними, так і іноземними вченими.

Незважаючи на велику кількість досліджень і публікацій з питань активізації інвестиційної діяльності, багато її аспектів залишаються дискусійними внаслідок складності інвестиційних процесів. Відомо багато поглядів, визначень поняття «інвестиції». Досі не повністю обґрунтовано питання інтенсифікації інвестиційного процесу і забезпечення інвестиційної активності. Так, для визначення організаційно-економічного механізму надання інвестицій харчовим підприємствам і забезпечення їх стійкого соціально-економічного розвитку необхідно уточнити та поглибити зміст поняття «інвестиції» саме у контексті соціально-економічного розвитку й фінансово-економічної стійкості підприємств [1].

Нинішній рівень знання сутності інвестицій не дає змоги відповісти на низку питань, що стосуються активізації чи гальмування інвестиційних процесів на різних етапах їх здійснення залежно від специфіки зовнішнього середовища суб'єктів господарювання, забезпечення ефективності інвестиційної діяльності. Зокрема, в сучасних умовах господарювання податкова політика не завжди узгоджена з галузевими пріоритетами, основними напрямками соціально-економічного розвитку держави, що негативно впливає на рівень інвестиційної активності підприємств [2].

Інвестиційна активність є найважливішою передумовою ефективного функціонування та сталого розвитку підприємств харчової промисловості, оскільки сприяє формуванню виробничого потенціалу на новій науково-технічній основі й забезпеченню конкурентоспроможності на зовнішніх ринках. Інвестиційної активності досягають за допомогою зростання обсягів реалізованих інвестиційних ресурсів і найбільш оптимального їхнього використання в пріоритетних сферах діяльності (впровадження нових технологій, випуск нової продукції, інновації у логістиці, операційних процесах, в управлінні).

Низька інвестиційна активність має суттєві внутрішні причини, що роблять неефективними інвестиції у виробничій сфері. Для забезпечення активності інвестиційної діяльності необхідно мобілізувати фінансові ресурси харчових і переробних підприємств, забезпечити їх цільове використання, створити адекватну ринковому господарству законодавчо-інституційну базу, розробити поетапну систему державного протекціонізму, спрямовану на підтримку та розвиток харчових підприємств з високими технологіями, що забезпечують конкурентоспроможність вітчизняної продовольчої продукції на світовому аграрному ринку [3, 247–253].

Інвестиційна активність є результатом впливу всіх складових організаційно-економічного механізму на функціонування суб'єктів господарювання. До них було віднесено: матеріальні стимули до накопичення капіталу, приско-

рення науково-технічного прогресу, наявність конкурентного ринку інвестиційних ресурсів й інновацій і розвинутої виробничої та ринкової інфраструктури, адекватна ринковому господарству законодавчо-інституційна база. Організаційно-економічний механізм інвестиційної діяльності та її активізації розуміється як система взаємопов'язаних і взаємозалежних динамічних складників, об'єднаних як під суб'єктивним впливом, так і під дією об'єктивних економічних законів, які сукупно мають забезпечувати розширене відтворення на підприємствах галузі та в суспільстві у цілому (рис. 1).

На організаційно-економічний механізм інвестиційної діяльності харчових і переробних підприємств впливають багато макроекономічних та мікроекономічних чинників; галузевих і міжгалузевих факторів; регіональні й загальнодержавні особливості організації виробництва продуктів харчування. Крім того, на особливості його розвитку впливають чинники невизначеності та економічні ризики, що супроводжують діяльність харчових підприємств [6]. Вагому роль відіграють рівень менеджменту на підприємствах, ефективність операційної діяльності, необхідність або відсутність реструктуризації тощо.

Рис. 1. Складники організаційно-економічного механізму інвестиційної діяльності харчових підприємств

Примітка: розробила авторка.

Окрім того, багатоукладність продовольчого виробництва, що склалася за роки реформ, також визначає особливості, характерні для організаційно-економічного механізму інвестування. Це дає можливість говорити про те, що в основі його сутнісних характеристик лежать, насамперед, базисні відносини, а саме – виробничі відносини, які на кожному етапі розвитку суспільства мають особливі риси та особливості.

Навіть у рамках одного суспільного устрою організаційно-економічний механізм інвестування може набувати різних форм – від найпростіших моделей до складноструктурованих систем. До найпростіших варто віднести стимулювання інвестиційних процесів, що було запропоновано відразу ж після фінансо-

вої кризи 1998 р. Йшлося, насамперед, про формування та виконання регіональних бюджетів розвитку, джерелами дохідної частини яких фахівці пропонували вважати частину податкових надходжень, перерозподілених на фінансування інвестицій. Це помилковий погляд на підтримку інвестиційних проєктів із позабюджетних джерел Уряду. В сучасних умовах господарювання захищеність бюджетоутворюючих статей унеможливорює перерозподіл отримуваних коштів на користь тих чи інших суб'єктів економічної життєдіяльності, котрі, як правило, бувають наближеними до адміністративного ресурсу зв'язками, що не стосуються економіки.

Формування бюджетів розвитку означало вилучення з бюджету значної частини коштів в умовах їх катастрофічного дефіциту, особливо на місцевих рівнях. Дотаційність обласних бюджетів переважної більшості регіонів України обтяжує застосування такого механізму державного управління інвестиційним процесом. Безперечно, державна політика стимулювання інвестування має спиратися на відповідні цінові пропорції, які встановлюють, застосувавши систему стимулювання попиту вдосконаленням податкових механізмів. Але головним важелем впливу держави на цінові пропорції в сучасних економічних умовах є управління цінами великих монополій (Обленерго, Укртелеком, Укргаз і т. ін.).

Важливою складовою частиною всього організаційно-економічного механізму інвестування на рівні національного господарства, галузей, окремих суб'єктів господарювання є інвестиційна політика. Склалася думка, що інвестиційну політику, принаймні на рівні регіонів або великих підприємств чи пріоритетних видів діяльності, реалізують, надаючи урядові гарантії для інвесторів і захисту інвестицій. Важливе значення мають державна підтримка ефективних інвестиційних проєктів із позабюджетних джерел, формування системи страхування інвестицій в умовах ризиків. Вагомим чинником є створення інформаційної бази даних і моніторинг ринку інвестицій та інвестиційних товарів. Значна увага приділяється результативному пошукові партнерів, який визначається критеріями оцінки і відбору інвестиційних проєктів, переговорів та інвестиційних контрактів [7, 298–301].

Не можна погодитися з тим, що настільки складна економічна категорія, як організаційно-економічний механізм інвестування харчових та переробних підприємств, охоплює і такі складові, як форма пошуку партнерів, форма переговорів та контрактів. І якщо останній елемент регламентований положеннями Господарського кодексу та іншими законодавчими актами, а також добровільним волевиявленням економічних суб'єктів, то переговори здійснюють із урахуванням практичного досвіду ділового спілкування відповідно до узвичаєної практики ділової етики. Ці аспекти є виключною прерогативою економічних відносин двох суб'єктів інвестиційного процесу, незалежно від діючого організаційно-економічного механізму.

У числі напрямків регулювання інвестиційної діяльності харчових та переробних підприємств часто обґрунтовують пропозиції стосовно розвитку гнучких організаційних форм, що дають змогу поєднувати децентралізовану фор-

му управління, необхідну для ефективного освоєння інвестицій та централізацію, а також застосування ключових технологій і постійний перегляд організаційної й функціональної відповідності учасників стратегічних інвестиційних альянсів, визначення центрів відповідальності за управлінські рішення. Можливо, згадана пропозиція не враховує впливу такого потужного ринкового економічного важеля, як конкуренція на ринку капіталу, яка об'єктивно змушує до постійного моніторингу внутрішнього середовища харчових підприємств з метою виявлення відхилень, що виникають у тій чи іншій ланці системи виробничих та фінансових відносин. На нашу думку, потрібна, навпаки, найбільша децентралізація з метою більш потужного впливу фактора конкуренції. При цьому деякі складові організаційно-економічного механізму інвестування, що виражають єдині умови функціонування і впливу, повинні для всіх учасників процесу залишатися постійними. Йдеться про інституційно-законодавче забезпечення інвестицій, можливість правового або державного захисту інвестування, належне страхування ризиків [4].

Важливе значення в структурі організаційно-економічного механізму господарювання має планування та прогнозування інвестиційної діяльності. При цьому застосовують поточне і стратегічне, індикативне та бізнес-планування інвестицій. Загалом воно має бути спрямоване на аналіз ситуації на ринку інвестицій, визначення рівнів дохідності об'єктів інвестування, вивчення факторів, що впливають на об'єкти інвестування, усунення негативних наслідків, виявлення можливостей інвестиційних ризиків та управління ними. На основі планування розробляють управлінські рішення та організаційні форми реалізації інвестицій, а також здійснюють контроль з метою виявлення відхилень і запобігання їх негативним наслідкам. Саме на основі планів встановлюють етапи й алгоритм інвестування. Таким чином, планування дає змогу координувати взаємодію внутрішніх елементів і ланок організаційно-економічного механізму, в т. ч. з урахуванням розвитку ринку цінних паперів. Ідеться про сучасну адаптацію інвестиційних процесів до зовнішніх умов ринкового середовища господарювання, а не про синхронізацію процесів пристосування [7, 175–179].

Інвестиційна діяльність на харчових та переробних підприємствах неможлива без встановлення раціональних зв'язків і ланок інвестиційного процесу, погодження інтересів інвесторів та підприємства у реалізації інвестиційних проектів. З урахуванням системного підходу ми розробили структуру й обґрунтували складники організаційно-економічного механізму залучення інвестицій до підприємств харчової промисловості (рис. 2).

Під час розроблення цього механізму було виявлено, що головними його елементами є інтереси інвестора на підставі оцінки доцільності інвестиційної діяльності, доцільності обсягів вкладення коштів. Інтереси та вигоди харчового підприємства визначають на підставі оцінки ефективності інвестиційного проекту, терміну його окупності та прибутковості, а також можливостей організації інвестиційної діяльності на підприємстві й управління нею. Представлений організаційно-економічний механізм управління інвестиціями є комплексним. Він

охоплює інтереси учасників інвестиційної діяльності, процес управління інвестиційною діяльністю, який базується на взаємодії суб'єкта та об'єкта управління за допомогою організаційного, економічного, мотиваційного і правового складників механізму.

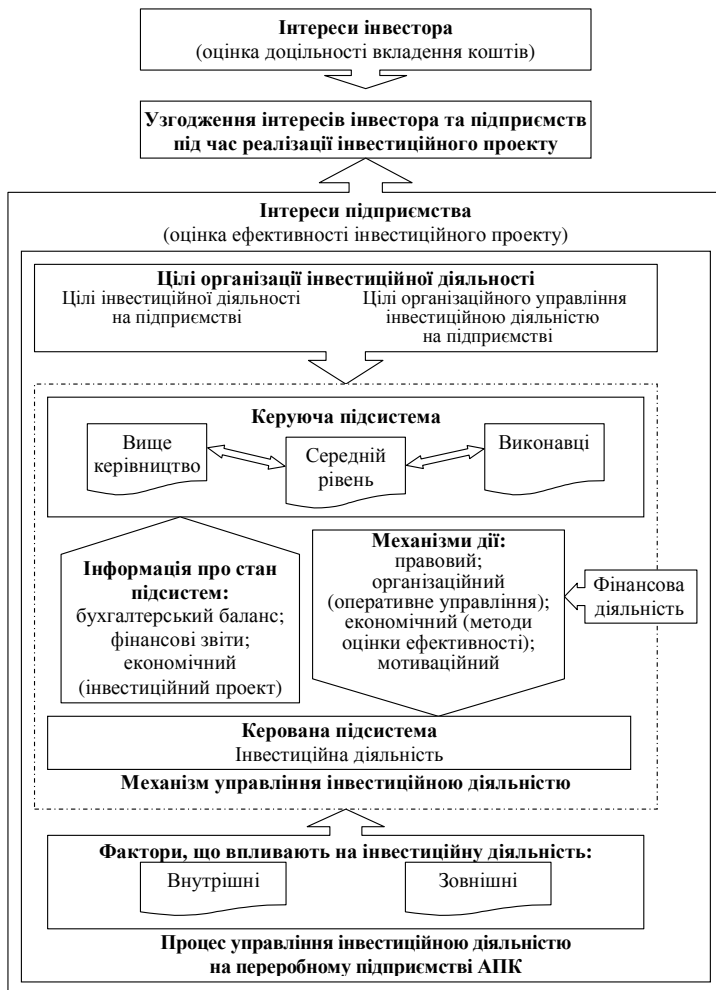

Рис. 2. Організаційно-економічний механізм залучення інвестицій до харчових підприємств

Примітка: розробила авторка.

Підсумовуючи викладене, зазначимо, що проекти залучення інвестицій найбільш ефективно реалізують за умови активізації чинника державного регулювання даного процесу. У зв'язку з цим загальне планування залучення інвестицій потребує планування заходів стосовно розроблення і впровадження методів державного регулювання, що охоплює розроблення стратегії виконання програм і планів, квот, митних та інших тарифів, норм і нормативів, субсидій та пільг, податків і кредитів, стандартів та сертифікатів, цін і гарантій, а також розроблення інституціональних й організаційних структур і законодавчих актів за цінними паперами.

Demchuk N. Strategic planning, organizational and economic mechanism of investment food business. In this paper the theoretical aspects of strategic planning, organizational and economic mechanism of investment activity Food of Ukraine, the main factors influencing the organizational and economic mechanism of investment food enterprises. Author determined that important in the organizational structure of the economic mechanism is planning and forecasting investment. Organizational-economic mechanism of investment that is comprehensive and includes the interests of participants of investment activity, the process of investment activity, based on the interaction of subject and object management through institutional, economic, and legal components of motivational mechanism.

Key words: strategic planning, economic mechanism, investment, food enterprises, investment on innovation.

Демчук Н. И. Стратегическое планирование и организационно-экономический механизм инвестиционной деятельности пищевых предприятий. Исследованы теоретические аспекты стратегического планирования и организационно-экономический механизм инвестиционной деятельности пищевых предприятий Украины, определены основные факторы, которые оказывают влияние на организационно-экономический механизм инвестиционной деятельности пищевых предприятий. Выделено, что важное значение в структуре организационно-экономического механизма хозяйствования имеет планирование и прогнозирование инвестиционной деятельности. Предложен организационно-экономический механизм управления инвестициями, который носит комплексный характер и включает интересы участников инвестиционной деятельности, процесс управления инвестиционной деятельностью, основанный на взаимодействии субъекта и объекта управления с помощью организационного, экономического, мотивационного и правового составляющих механизма.

Ключевые слова: стратегическое планирование, экономический механизм, инвестиционная деятельность, пищевые предприятия, инвестиционная активность, инновации.

Література

1. *Гриньова В. М.* Інвестування : підруч. / В. М. Гриньова, В. О. Коюда, Т. І. Лепейко, О. П. Коюда. – К. : Знання, 2008. – 452 с.
2. *Дейнеко Л. В.* Механізм впровадження інноваційних технологій в продовольчу сферу: сутність, функції, завдання і регіональні особливості / Л. В. Дейнеко, І. О. Іртишева // Механізм регулювання економіки. – 2009. – № 2 (40). – С. 123–131.
3. *Іртишева І. О.* Методичні підходи до оцінки кредитоспроможності підприємств агропродовольчої сфери / І. О. Іртишева, І. С. Крамаренко // АгроСвіт. – 2011. – № 19. – С. 2–4.
4. *Кузнєцова А. Я.* Деякі аспекти фінансування інвестиційно-інноваційних проектів за рахунків власних коштів підприємств / А. Я. Кузнєцова // Актуальні проблеми економіки. – 2004. – № 7 (37). – С. 42–52.
5. *Кушнір І. В.* Формування інноваційно-інвестиційної стратегії розвитку аграрного сектору економіки / І. В. Кушнір // Інноваційна економіка. – 2012. – № 8 (34). – С. 63–65.
6. *Попова В.* Підсумки та напрямки інвестиційної політики в Україні / В. Попова, В. Попов // Економіка України. – 2007. – № 5. – С. 35–42.
7. *Розенберг Дж.* Інвестиции : Терминологический словарь / Дж. Розенберг. – [пер. с англ. : А. М. Волков, А. В. Щедрин]. – М. : ИНФРА-М, 2004. – 398 с.